

מלוך יקרוך ויהושים נפלאים מלוך
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצירא שליט"א

מִי־הֵיאָה חֻזְרָא

חֻזְרָא דְאִזְרֵי־תָא
יְסוּד חֲדָשׁ וְנִפְלֵא עַל הַפְּרָשָׁה

כח התורה הוא שעומד להכניע את יצרנו

עליו, שהוא התורה הקדושה הנקראת תבלין, ולומד ממנו כמה חשק ותאוה צריך להיות כשעובד את ה', זוכה להפך את היצר הרע לטוב ונמצא עובד עבודת בוראו אפילו עם יצרו הרע.

רק בעשייתו לשם שמים יכול להקדים את היצאה"ר

ממשיך האמרי נועם בנועם אמריו ומציב תנאי קודם למעשה. אמנם אם משכים האדם ומקדים את היצר הרע הרי שזוכה לנצחו, אך כל זה רק אם יעשה המצווה לשם שמים בלא שום פנייה וגאווה, כי אם עושה להנאת עצמו, נמצא שלמרות השכמתו כבר הקדימו יצרו ומושך אותו שיעשנה לשם הנאתו. וזה המבואר מדברי חז"ל שאמרו 'משכחו לבית המדרש', כלומר, 'משוך אתה ליצרך' ע"י שתעשה המצוות ברצון פשוט לשם ה' שאמר ונעשה רצונו, ואז יימשך היצר אחריו ויסייעך בעשיית המצווה, כדמיון אדם המושך דבר מה שהאדם קודם לדבר הנמשך. אך היזהר שלא ימשיך היצר אחריו כשמכניס בליבך הנאת עצמך.

על המאורות משבחים אנו בכל שבת ואומרים (ברכת יוצר) 'טובים מאורות שברא אלקינו יצרם בדעת בבניה ובהשכל, כח וגבורה נתן בהם להיות מושלים בקרב תבל'. ובכלל זה מודים אנחנו על שנתן לנו צדיקים מאורות בעולם, כדאיתא באמרי יוסף (כי תצא ד"ה ולא תשים) בשם רבי אשר מרופשיץ זי"ע בביאור תפילה זו, 'מאורות' אלו הצדיקים שמאירים לעולם במעשיהם הטובים.

ועל כך אומרים 'טובים מאורות שברא אלקינו' שהם טובים בתכלית השלימות. וכיון שהם טובים לא יתפתו ליצר ועלילותיו, ועל כן יצרם היינו יצר הרע שלהם, אינו בא לפתותם בפשטות לעשות עבירה כפי שבא לאדם פשוט, שכן לא ישמעו לו, רק מגיע 'בדעת בבניה ובהשכל' - מגיע אליהם במרמה בדברים דקים ומראה להם כי כך הוא רצון ה' ולמצווה יחשב אם יעשה כך וכך. אמנם אף על פי כן יכולים להתגבר עליו, שכן 'כח וגבורה נתן בהם' - בצדיקים, 'להיות מושלים' על היצר 'בקרב תבל' - בכח התורה שנקראת תבלין, ובכוחה יכולים להתגבר עליו אף בדברים הדקים שמנסה להכשילם בהם.

לדבר מצווה כשם שהוא מסית את האדם לעשות חטא ועוון בהתלהבות והשתוקקות, וכפי שהורה לנו הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע (קדושת לוי נח ד"ה שמטבילין) שאותה ההתלהבות החשק הזרירות והתאוה שהיתה לו בעבירה יהפך אותה למצוה, ועל כך כתיב 'מאויב' היינו מהרצון והתאוה שיש לי לתאוות עולם הזה בחינת 'אויב', 'תחכמני' מהם אלמד 'למצוותך', שאותה התאוה והחשק שיש לי להבלי עולם הזה אקח מהם ואלמד כיצד צריך אני לחשוק ולהתלהב לעבודת ה'.

וכמו שאמר יעקב אבינו ע"ה (בראשית לב ה) עם לבן גרתי ופירש רש"י 'ולא למדתי ממעשיו הרעים' שפירשו צדיקים, שיעקב ע"ה התנצל בזאת שלא למד ממעשיו הרעים, שאם היה למד ממעשיו הרעים וכיצד רץ בחשק ובהתלהבות לעשות עבירה, הייתי אף אני עושה רצון ה' ביתר תוקף ועוז. וזה שדרשו חז"ל (ברכות נד.) 'בכל לבבך' (דברים ו ה) בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע, וכיצד שייך לעבוד את ה' ביצר הרע. אך בדברינו מבואר כי כאשר מקדים האדם את היצר ומשכים לו בכח וגבורה שנתן הקב"ה להתגבר

עם לָבָן גֵּרְמֵי וְאַחַר עַד עָמָה (לב, ה).

אמרו חז"ל (סוכה נב:) 'אם פגע בך מנוול זה משכחו לבית המדרש' שכח התורה הוא שעומד להכניע את יצרנו. ודברי חז"ל אלו מראים את הדרך כיצד יכול האדם להתגבר בכח התורה, וכפי שפירש הרה"ק בעל אמרי נועם זי"ע (משפטים ד"ה א"י ואלה) כי מאחר שצריך להתאמץ ברוב תחבולות שלא יפול ברשת היצר נתנו לנו חכמים עצה טובה ואמרו (ברכות נח.) 'בא להרגך השכם להרגו', כלומר, שיש לו לאדם להשכים ולהקדים את היצר, על דרך שאמרו חז"ל (שם ה.) 'לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, נצחו מוטב, ואם לאו יעסוק בתורה וכו', יקרא קריאת שמע וכו', יזכיר לו יום המיתה', וכשישכים ויקדים להתגבר על יצרו, יתהפך אף יצרו הרע ויסייעו בעשיית המצווה.

מאויבי תחכמני - יש ללמוד מהיצר להשכים לדבר מצוה

על כך אמר דוד המלך ע"ה (תהלים קיט צח) 'מאויבי תחכמני מצוותך' שיש להתחכם במצוות ה' מדרך האויבים, שהאויב הגדול של האדם הוא יצרו הרע, ועלינו ללמוד ממנו ולהשכים

מִי־הֵיאָה דְפִלְיָאָה

בכל מדרגה שהאדם זוכה אליה -

צריך זהירות מרובה שלא יפגע בו היצר בעניני אמונה

וְיָרָא כִּי לֹא יָכֹל לוֹ וַיַּעַב בְּכַף יָרְכוֹ (לב כו).

בכל מדרגה שהאדם זוכה אליה צריך זהירות מרובה שלא יפגע בו היצר בעניני אמונה, להאמין שהקב"ה הוא אלקינו ואין עוד מלבדו [כמו שנרמז 'אמונה' בגימטריא 'אלקינו' לידע ולהאמין שהוא לבדו אלוקינו ואין עוד מלבדו], וכל הנהגתו עמנו היא במידת החסד והרחמים גם כשאין נראה כן לעיני בשר, וזהו 'אמונה' בגימטריא 'חסדיך' להאמין שכל הנהגתו עמנו היא בחסד ולא בדין.

והתחזקות באמונה נצרכת בכל עת כי גם כשזוכה להתעלות בעבודת ה' עדיין אורב לו היצר להחליש את האמונה בקרבו, כמו שרואים אצל יעקב אבינו שלא הניח לו היצר הרע, ובא להלחם עמו ולהחלישו בעניני אמונת ה', וזהו שנאמר 'וירא כי לא יכל לו ויגע בכף ירכו', 'בכף' גימטריא 'אמונה', כיון שלא יכול היה להתגבר עליו פנה להחלישו באמונתו, ובדבר זה אינו נותן מנוחה לעובד ה' בכל מדרגה שהוא.

ברזא דאח"ד רמזים נפלאים על סדר הפרשה

ג' לשונות חיבה להורות גודל חיבת הבורא לעם ישראל

שעשה ממש במסירות נפש בשביל דברים כאלה, בשביל דברים של עבירה.

הלימוד מהיצר הרע לאהבת ה'

ועל זה אמר הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב ע"ה בקדושת לוי (נח ד"ה שמטבילין): וזה הוא עיקר תכלית כל הנבראים, רק לעבוד הבורא ברוך הוא ולעשות תענוג להבורא, כמו שאמרו חכמינו ז"ל (אבות פ"ו מ"י) כל מה שברא הקדוש ברוך הוא לא ברא אלא לכבודו, לעשות נחת רוח להבורא ברוך הוא. וזה פירוש הכתוב 'מאויבי תחכמי מצותיך כי לעולם היא לי'. וכו' כמו מן אויבי, מאויב שלי, דהיינו יצר הרע, 'תחכמי מצותיך' רצה לומר היצר הרע מפתה אותי לתאוות גשמי, דהיינו תאוות אשה או שאר תאוות גשמי, אזי מזה התאוה הגשמי, מיצר הרע, 'תחכמי מצותיך', אזי לבי בווער להיות עובד את ה'. 'כי לעולם היא לי', רצה לומר תאוות גשמי הוא דבר נפסד וכלה, לא כן כשאהיה עובד הבורא זה הוא לי 'לעולם', כי אני מדבק עצמי בבורא שהוא חי וקים לעולם. עכל"ק.

זו אפוא הדרך שממנה יבוא האדם להיות קרוב לבוראו באהבה, והרי כך האור החיים הקדוש מתבטא בכמה וכמה מקומות, שכדי לבוא לדביקות בה', יתמלא לב האדם בחשיקה, חפיצה, נעימות, ידידות, חביבות, מתיקות, תאוה, שכל משאלותיו של אדם יהיו להשתוקק ולכסוף לתורה הקדושה ולהידבק בה' יתברך חי החיים, ומי יתן שיכנסו הדברים הקדושים לליבנו ויעשו פרי ושורש, ותבער אהבתו יתברך בליבנו בלי שום הפסק, אמן וכן יהי רצון.

עם ישראל לומד משכם מהי הדרך להגיע לדבקות באבינו שבשמים

וכמו אהבת ה' לעמו כן בני ישראל הרוצים לידיבק באלקים חיים, למדים זאת מפרשתו של רשע שכם בן חמור, כמובא בספרן של צדיקים שיש ללמוד מחשק ותאוה שיש לנו לתאוות עולם הזה ותענוגיו, וכי מהיכן בא לנו נשמת אלוה ממעל, נשמות ישראל החצובות מתחת כסא הכבוד, הכיצד.

אולם האמת תורה דרכה, כי לשם כך נברא כל ענייני עולם הזה כדי ללמוד מהם לאהבת בוראנו ויוצרנו, וכדכתב במאור עינים (ואתחנן ד"ה ואהבת) ובדרך דומה שנינו עוד במשנת תלמידי הבעש"ט ע"ה, וזה לשונו: אבל הענין הוא, שה' יתברך ציוה לאהוב אותו יתברך, ואיך אפשר לאהוב דבר שלא נודע מהותו וכו'. והוא שה' יתברך ברא בעולם משל שממנו נוכל להבין הנמשל, דהיינו כל התענוגים שבעולם כמו אכילה ושתייה וכו', שיבין מפני מה אני אוהב אותו דבר, הלא הוא רק אהבה נפולה מעולם אהבה כנזכר אצלנו כמה פעמים, ועל אחת כמה וכמה שיש לי לאהוב הבורא ברוך הוא שהוא מקור כל התענוגים.

ובבחינת 'מאויבי תחכמי מצוותיך' יש לנו ללמוד משכם בן חמור, אדם פושע ורשע וכשהוא בא לדבר על דברים גשמיים מה הוא אומר, בתחילה 'ותדבק נפשו', אחר כך 'שכם בני חשקה נפשו', ואחר כך 'כי חפץ בבת יעקב' - הרי לנו דביקות, חשק וחפץ. ראו מה עשה בשביל עבירה, בלי שום הכנה, דבקה נפשו, חשק, וחפץ.

וּתְדַבֵּק נַפְשׁוֹ בְּדִינָהּ בַּת יַעֲקֹב וְגו' (לד ג).
שְׁכָם בְּנֵי חֲשֵׁקָה נַפְשׁוֹ בְּבִתְכֶם וְגו' (שם פסוק ח).
וְלֹא אַחַר הַנְּעָר לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר כִּי חָפֵץ בְּבַת יַעֲקֹב וְגו' (שם פסוק יט).

דרשו רבותינו ז"ל במדרש (ב"ר פ ז): ריש לקיש אמר, בג' לשונות של חיבה חיבב הקב"ה את ישראל, בדביקה בחשיקה ובחפיצה. בדביקה - 'ואתם הדבקים' (דברים ד ד), בחשיקה - 'לא מרובכם מכל העמים חשק ה' (שם ז ז), ובחפיצה - 'ואשרו אתכם כל הגוים' [כי תהיו אתם ארץ חפץ] ו'גו' (מלאכי ג יב), ואנו למדים אותה מפרשה של רשע הזה.

באריכות ובפרוטרוט התבארו דברי מדרש אלו בראשית חכמה (שער האהבה פ"ג), ושם ביאר כי שלוש לשונות החיבה מיוחדים ורומזים לשלושה הכוחות שבנו - נפש רוח ונשמה. המדרגה הראשונה היא הדביקות שכנגד הנפש, והחשק למעלה מן הדביקות כנגד הרוח, והחפץ למעלה מכולם כנגד הנשמה, כי החפץ מורה על רצון חזק שאין למעלה ממנו, שיהיה כל חפץ ורצון האדם וכל מגמת פניו מיוחד לאותו הדבר שחפץ בו.

ומפרשה של אותו רשע אנו למדים זאת, כדרך שכתוב אצל שכם בן חמור 'ולא אחר הנער לעשות הדבר כי חפץ בבת יעקב', כי לרוב חשקו ואהבתו את דינה בת יעקב, לא היה שום דבר שימנע אותו מלהשלים חפצו ותאוותו. וכל זה הינו רק מעין משל לחוזק האהבה שאוהב הקב"ה את עמו ישראל.

טעם עצבות בני יעקב מחשש שישפיע מעשה זה לדורות

בשורש ירגישו ממנו כל הענפים, והנה ביעקב ובניו היו כלולים כל נשמות ישראל, כי הם השורש לכולם ומהם מסתעפים ענפים רבים, וזהו הטעם שהתעצבו מאוד בני יעקב בשמעם מעשה דינה אחותם, אפילו שהיא היתה אנוסה בדבר ואין בה אשמה, כיון שאירע דבר ערוה בשורש בני ישראל, עלול הדבר להשפיע על הדורות הבאים ח"ו, וזהו שאמרו 'כי נבלה עשה בישראל', דבר זה הוא נבלה לכלל ישראל הואיל וחטא עם בת יעקב אבינו, 'וכן לא יעשה' לדורות עולם, שלא יהיה עוד דבר נבלה כזה בכלל ישראל.

פתוח מימות אברהם אבינו. וזהו שאמרו חז"ל, כל אדם מחוייב לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אברהם יצחק ויעקב, אף שאין ביכולת שום אדם להגיע למעשי האבות הקדושים, אשר כל מעשיהם היו בתכלית השלמות לעשות נחת רוח ליוצרים. רק הכוונה, מתי יגיעו מעשי לשורשם בעת מעשי האבות, בהיות נשמת האדם כלולה בנשמת האבות הקדושים.

זה ביאור הפסוק שלפנינו וכפי שפירשו באגרא דכלה (ד"ה ובני יעקב) שכידוע יסוד כל דבר הוא שורשו, ואם יארע איזה מקרה

וּבְנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ מִן הַשָּׂדֶה כְּשִׁמְעֵם וַיִּתְעַצְבוּ הָאֲנָשִׁים וַיַּחַר לָהֶם מְאֹד כִּי נִבְלָה עָשָׂה בְיִשְׂרָאֵל לְשָׂכַב אֶת בַּת יַעֲקֹב וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה (לד ז).
להבין באר היטב דברים אלו טוב להקדים לבאר, הנה אברהם אבינו ע"ה היה מקיים את כל מצוות התורה עד שלא ניתנו, ובמעשיו הכין דרך וסיוע לבניו אחריו, כי הבנים כלולים הם בכוח האב, ויש להם חלק במעשיו כאילו הם משתתפים עמו בעשייתו, וממילא נחשב להם כאילו גם הם קיימו בעצמם את המצוות עמו יחד, וכיון שכבר השתתפו עמו בקיום המצוות על כן יהיה להם יותר בניקל להמשיך אחר כך במעשה המצוות, כי כבר נשאר השער

התחכמות היצר להכשיל את האדם

הוא מצוה, ומטעה את האדם לחשוב על עבירה שהיא מצוה, ובאופן זה קשה מאוד לעמוד על האמת ולהינצל ממנו, ומכיון שכן לעתיד לבוא מביאו הקדוש ברוך הוא ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים (סוכה נב.).

התגברות היצר לרמות את אדם וחוה

זו היא דרכו של היצר הרע להתחכם על האדם בכל מיני התחכומיות כתלמיד חכם ויודע הלכה, וכך היה גם בחטא אדם הראשון כאשר התחיל היצר לפתות את חוה בדרך עקלתון, והרי הם לא נצטוו אלא אכילה מעץ הדעת, ואילו היצר הרע התחכם לפתוח עמם בדברים על הנגיעה, ואחר שגרם לחוה לגעת בעץ המשיך לפתותה גם לאכול ממנו, וכל זה עשה בדרך ערמה והתחכמות ועל זה נאמר 'והנחש היה ערום'. וכך אמרו חז"ל (ירושלמי פאה פ"א ה"א) בטעם שהנחש מצוי בין הגדרות כיון שהוא פרץ גדרו של עולם, והסביר **רבי יצחק פרחי ע"ה** שבדאי אדם וחוה רצו לשמור את מצות ה', אבל הנחש התחכם עליהם והכשיל אותם תחילה בענין הגדרים וסייגים שראוי לכל ירא שמים לדור עצמו מן החטא, ובדאי הם התכוונו לשם שמים לגדור עצמם גם מן הנגיעה בעץ, והיצר הטעה אותם והכשילם תחילה בענין הגדר וגרם לנגוע בעץ, וכך היה לו בניקל להמשיך ולהכשיל אותם גם בעצם העוון של אכילת הפירות, והכל עשה ברוב ערמה והתחכמות וכתלמיד חכם נדמה להם עד שגרם מיתה להם ולכל יוצאי חלציהם.

וידוי על עבירות שאין מכירים בהם

ועל כגון זה מתוודים אנו ביום כיפור, 'על חטא שחטאנו לפניך ביודעין ובלא יודעין', 'ביודעין' - עבירות שנכשלנו בהם למרות שידועים היינו את איסורם, ו'בלא יודעין' הם עבירות שהיצר מטעה אותנו לחשוב כאילו הן מצוות, ואין אנו יודעים את גודל חומרתם והאיסור שבהם.

ועל כך ביקש יעקב ע"ה בתחילת הפרשה (לב יב) 'הצילני נא מיד אחי מיד עשו' שלא יטענו היצר הרע לחשוב על עבירות כאילו הם מצוות, מיד היצר הרע - עשו, שמעמיד פנים כאילו הוא אחי ואוהבי.

ממיסים את האבן והאש מפוצצת הברזל, ובוזה אפשר לעמוד כנגדו ולהתגבר עליו.

התגברות היצר על הצדיקים

ולכל אחד מגיע היצר כפי מה שהוא, וכמו שמצינו (סוכה נב.) שלעתיד לבוא נדמה היצר לצדיקים כהר גבוה ולרשעים כחוט השערה, רמז לכך שלצדיקים נדמה היצר הרע באופן אחר מאשר לרשעים, כי את הרשעים יותר קל לשכנע אותם לילך בשרירות לבם ולעשות הרע בעיני ה', אבל הצדיקים נצרך היצר להתחכם כנגדם כיון שאינם חפצים לעבור על פי ה', והוא מנסה להטעות אותם כאילו יש דבר מצוה בדבריו, וכפי מעלת הצדיק כך מתגבר היצר להתחכם כנגד, וכל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו (שם).

וכמו שלפעמים מטעה היצר לחשוב כי טוב הוא שיחטא האדם מעט כדי שיזכה על ידי כך למעלת התשובה, וכמו שאמר יוסף הצדיק לאשת פוטיפר (בראשית לט ט) 'ואיך אעשה הרעה הגדלה הזאת וחטאתי לאלהים', כלומר שאינו נצרך לבוא לחטא חמור כזה כדי לזכות למעלת בעל תשובה, כי גם בלאו הכי 'וחטאתי לאלהים' זה מכבר, וממילא כבר נאלץ לשוב בתשובה על חטאים אחרים, ואיך יוסיף להמרות פי ה' עוד הפעם.

היצר חייב על שמטעה האדם ומרמה אותו

וכך היה הבעל שם טוב הקדוש מבאר את דברי הגמרא (שבת עה.) בענין השוחט בשבת, ונחלקו אמוראים אם חיובו הוא מדין צובע או מדין נטילת נשמה, והשוחט האמור כאן רמז ליצר הרע שהוא שוחט את בני האדם בכך שגורם להם לחטוא, ולכאורה צריך להבין מה חטאו ומה פשעו והרי הוא מבצע את שליחותו, כי לכך נוצר להסית את האדם ולפתות אותו לחטא כדי שיזכה בו האדם לשכר טוב על התגברותו.

על כך מסבירה הגמרא שיש שני מיני דרכים של פיתוי היצר, יש יצר הנוטל את נשמת האדם בכך שהוא מפתה אותו לעבור עבירה ביודעין, ויש יצר קשה ממנו הצובע את האיסור כאילו

וַיִּתֵּן יַעֲקֹב לְבָדוֹ וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ עַל עֲלוֹת הַשָּׁחַר (לב, כה).

בגמרא (חולין צא.) נחלקו, יש אומרים כנכרי נגלה לו ויש אומרים כתלמיד חכם נגלה לו. וכיון שידענו כי מלחמה זו הייתה עם שרו של עשו, הוא ס"מ, הוא שטן הוא יצר הרע, יש לנו לעמוד בזה, מה באו חז"ל ללמדנו אם כגוי נדמה לו או כתלמיד חכם.

דהנה, היצר הרע מתחכם ובא על האדם בכמה אופנים שונים, לעתים בא היצר בגלוי ומסית את האדם לעבור עבירה ביודעין, ולפעמים מעמיד היצר פנים כאילו הוא משכנע לדבר מצוה, ובעוד שהנסיון הראשון הוא ברור לעין, ואין צריך אלא להתגבר על היצר ולעמוד איתן על המשמר שלא להיגרר אחריו, הרי שבדרך השניה הניסיון גדול עוד יותר, כי האדם אינו יודע בבידור מהי חובתו ומה מוטל עליו לעשות, כי היצר מתחכם עליו בערמה ומהפך לו את העבירה למצוה, ונצרך לתוספת התחזקות להבדיל בין חושך לאור ובין רע לטוב.

פעמים נדמה כנכרי ופעמים כתלמיד לחכם

הוא הדבר שמצינו בגמרא, כנכרי נגלה לו או כתלמיד חכם נגלה לו. שכך מבאר הרה"ק בעל **אבני נזר ע"ה** שהיצר נוהג עם האדם בשתי דרכים אלו, לפעמים הוא נגלה אליו כמו גוי רשע ומפתה אותו לעבור עבירה שהיא ברורה לו לאיסור, ונדרש ממנו להתגבר על יצרו ולעמוד בניסיון, אבל יש עוד אופן של ניסיון שהיצר נדמה כאילו הוא תלמיד חכם ומטעה את האדם לומר על רע שהוא טוב ועל עבירה שהיא מצוה, ונצרך לברר תחילה את האמת כדי שלא להיכשל ברשתו של היצר.

יצר של ברזל ויצר של אבן

ולפיכך נמשל היצר לאבן ולברזל, כי אבן הוא כנוי לעם הארץ הדומם כאבן וברזל הוא כינוי לתלמיד חכם, ופעמים שנדמה היצר כאבן ופעמים נדמה כברזל, ובכח התורה אפשר תמיד להתגבר ולהכניעו, ובין אם הוא נדמה כעם הארץ ובין אם הוא נדמה כתלמיד חכם, מכל מקום הוא נימוח כאבן ומתפוצץ כברזל, והכל בכח התורה שנמשלה למים ולאש, והמים